

ती तंपेपर्यंत श्री बाबांचे मुखकमलावर दृष्टी एकाग्र झाली. त्याचेळीं मुख-
कमल न दिसतां वस्त्राच्छादित असलेले शिरोभागाचे ठिकाणी नारसिंह
स्वरूप दिसें लागले. त्याच नादांत हा जीवरंजित होऊन भान न राहिल्यामुळे
आर्ती सनान झाली तरी जागृती नाही. सदर गाडगीळ यांनी हालवून
सांगितले जोशीयुवा आर्ती झाली चला म्हटल्यावर देहमानावर वेजून
चाल्यो. परंतु एकाग्र दृष्टी झालेली छाया अदृष्ट होईना व पुनः पुनः मन
हे काय आहे हे जाणण्याविषयी आतूर झाले. याप्रमाणें सांज सवाळ
तीन दिवस अनुभव झाल्यावर सदरचे रा. रा. गाडगीळ अण्णासाहेब
यांना विचारातां ते म्हणाले 'बाबा अशाच गंमती करतात त्या उगाच
पहाव्या म्हणजे झाले' या जीवाची पूर्वापार जगांत निरपेक्षवृद्धी व
निर्व्याज प्रेम ठेवून प्रत्येक चलाचल वस्तूमात्रांत जग निर्माणकर्त्या
आदिनारायणाचें वास्तव्य कसे आहे, व सव्यापसव्य अंतर्ब्राह्म दृश्यादृश्य
राहून कसे कसे पाट करून आपल्या करमणूकी करून घेत आहे, हे पाह-
ण्यांत हा जीव निरंतर गुंतून गेल्यामुळे याचें नांव अपेक्षा या दोनही
शब्दांस कायमचाच फांटा मिळाला आहे. नंतर राहिलेले कर्तव्य देह
प्राक्तन यांची वाट पाहून आलेले सुखदुःखाचे विवेचन न करतां श्रीनारा-
यणचरणी सर्व कृत्ये व त्यांची फलश्रुती अर्पण करून मनास मुक्त ठेवा-
वयाचें असा कार्यक्रम असोन त्याच्या दृढाभ्यासानें हा द्रेह परमेश्वर
स्वरूपी जगाचा आमरणपर्यंत कायमचा दास झाला यांतून या जीवास
आनंद वाटतो, नव्हे परमानंदांत मग्न आहे. परंतु सर्व तथे दास
ही गोष्ट असल्यामुळे या जीवानें रा. व. सांठे यांचेकडे व यांचेवरील-
मागितली असतां 'बाबांची परवानगी घेतल्याशिवाय जाणें होतं
झणाले व दुसरे सेनेकरी म्हणाले 'अहा बाबांकडे कांहीं मागा, या
जीवाची दर्शनाशिवाय कांहींच इच्छा नसल्यामुळे मला कांहीं मागें
नाहीं, फक्त दर्शनाची फार दिवसांची असलेली इच्छा परिपूर्ण झाले
परमानंद झाला व देहाचें साफल्य झाले म्हणालो. तरी विशेष आरुन
या जीवानें त्यानाच प्रार्थना करण्यास म्हटले की, श्रीसत्यनारायणनी
दुकानावर या जीवाचा उदरनिर्वाह चालला आहे तोच कां
जाशि वीद मागा म्हटल्यावरून त्यांनी सर्व मंडळीसमक्ष

दोनच सुभास या जीवाची सांगणी रा. रा. गाडगीळ यांचे पाहणे या नात्याने श्री बाबांचे घट मोडलीतूनतर कपणी नांव न काढता फक्त भवाची उपलब्धि करून सदर संवेकरी बाह्यानी प्रथवा केली असता श्रीबाबा म्हणाले यांना नारावणानी चढणी भावरीस काहीं कमी केले आहे काय त्यांनी विचारला व त्याची पडला असता 'होही बळजबरी का' करता अस म्हणताच मंडळी आश्रमचकीत आली.

जुलै या देहास जाण्याची परवानगी सांगण्यांत आली, त्यावेळी म्हणाले अशा प्रकारच्या तिसऱ्या जीवांना येण्याच्या व जाण्याच्या परवानगीची अहरी नाही. पुढील दिवस त्यावेळी या व वाटेल त्यावेळी जावे. सदर वेळी गुरुवार तेथे यदल त्यावेळी दोन प्रहरी रा. रा. गाडगीळ म्हणाले 'जोशीवचा येयला प्रसाद काहीं बरोबर त्यावा' म्हणून पुजारी योग यांचेकडे प्रसाद सांगण्यास गेले. त्यावेळी प्रत्येकास एक बर्फाची तुकडी याप्रमाणे तीन इसमास तीन तुकडे या देहाचे होती घडले. मंडळी माचे जागी गाडगीळ आणणीसाहेब वगैरे मंडळीसमोर तुकड्यांसह आल्यावर तसे म्हणाले येवढा प्रसाद पुरणार नाही आणखी भाट आणि घेऊन जा व बर्फा घेऊन या शिडतील तसे प्रसाद बाबांचा आहे म्हणून निघाले असता अदृष्ट प्रकारेच बर्फाचे ताट मरून श्रीबाबांनी गाडगीळ यांचे पाहण्यास तसेच पाह्यास सांगितलेला याचा भाट घेऊन त्यांनी पातळिले व हा देह घेत फिरला. सदर गाडगीळ व हा देह यांना आश्रम वाटून इकडेच येतात अल्पावधीत त्यांना कसा कुळला व ताबडतोब

गिनी यांनी नमस्कार करी केली याबद्दल आनंदाश्रु निघाल्याचाचून राहिले म्हणून नंतर बाबांच्या दिवस असल्यामुळे ओल्या भुईमुगशेंगा थोड्या नमु-या दाखले यासरी सुमार आलेल्या मंडळीने चट्ट केल्यामुळे रा. रा. गाडगीळ यांनी एक रुपया देऊन आणखी शेंगा आणण्यास मनुष्य पाठविला त्याला रा. वा. ताड्यासाहेब यांनी अटक करून विचाले की, कोठे जातोस त्याने 'शेंगा गाडगीळांचे पाहण्यास आणण्यास चाललो' म्हणताच ते म्हणाले की, श्री बाबांची आज्ञा आली आहे की, प्रथम आलेल्या दोन घोती शेंगा पैकी सुमार अर्धमण म्हणजे दोन टोपल्या शेंगा गाडगीळ व त्यांचे पाहणे यांना आणण्या-कडिता घ्या. नंतर ते नेण्यास मागतील तितक्या देऊन बाकीच्या इतर गोरग-जांस वाटून टाका असे म्हटल्यावरून तोच मनुष्य शेंगा व रुपयासह परत

आला. हे पाहून मंडळीस आनंदाचा उमाळा आला व श्री बाबा बसून काय काय खेळ करतात व त्यांचे सर्वांतरयात्री कसे वास्तव्य आहे याचे चांगलेच दिव्दर्शन होऊन सर्व मंडळींचे नेत्रांत आनंदाश्रू आल्याविना राहिले नाहीत. या स्मरणाने व त्यांचा फोटो या जीवांचे नित्य गीता पाठाचे प्रथम पृष्ठांत ठेवल्यामुळे नित्य दर्शनाचा योग घडतो हे या जीवांचे परमभाग्य समाजास याचे अज्ञाथाटांत व आनंदांत हा देह परत लोलापुरी आल्यावर परमभक्त व श्रद्धाभिलाषी जीव व्ही. एस्. फोटोग्राफर कारबि भावीक व विश्वास्तू इतका की त्यांचे देहाने या प्रेमांत अखेर देहावसान झाले परंतु प्रेम व श्रद्धा सुटली नाही. अशा भाविक जीवास या देहाने श्री बाबांचे दर्शनास जाण्यास सल्ला दिली व मागील खर्चाची रुपये दहाची भिक्षा दिली व सांगितले की रुपये दहा गेले तर जाऊंदे परंतु एकवार दर्शन करून ये व जमल्यास फोटोचे कार्य करून ये म्हणतांच तांबडतोव जाण्याची तयारी करून सदर भाविक जीव तेथे या देहाचे पत्रासह दाखल झाला. नंतर तेथील रा. वा. साठे व गाडगीळ या मंडळींनी या इसमाची उत्तम व्यवस्था करून श्री बाबांचे दर्शन करविले. नंतर त्यांचा जुलमाने चुकवून घेतलेला पूर्वाचा फोटोग्राफ होताच परंतु या इसमाचे दर्शन झाल्यावर श्री बाबा आपण होऊनच म्हणाले “अरे तुला सत्यनारायण कंपनीचे जोशी बुवांनी फोटो घेण्यास पाठविले आहेना मग वसलास कां तुला कसला पाहिजे तसा फोटो घे” म्हणून श्री बाबांनी संतोषाने व आनंदाने वसल्याचा व ऊभ्याचा असे फोटो काढून दिलेला बद्दल सर्व मंडळींस मोठे नवल वाटले फोटो काढून झाल्यावर चार दिवस त्याला ठेवून घेऊन श्री बाबांनी उपदेश केला की तू फोटोची किंमत वाजवीपेक्षा जास्त घेऊ नको; बाकी तू सत्यनारायण कंपनीच्या जोशी बुवांचा पट्टशिष्य आहेस ते तुला किंमत कधीही घेऊ देणार नाहीत व त्यांचेच आशिर्वादाने तुझे कल्याण होणार आहे, म्हणून तेथे निघालेल्या दक्षिणाभिक्षा संस्थेमध्ये सदर फोटोग्राफरचे नांव रजिस्टर करून त्याला कांहीं फोटोची आर्डर पण देण्यांत आली, व जाण्यायेण्याचे खर्चासुद्धा रक्कम देऊन श्री बाबांचेच परवानगीने फोटोग्राफरची रवानगी करण्यांत आली. त्याप्रमाणे त्या संस्थेस फोटो रवाना वाग्य दराने करण्यांत आले.

श्रीकृष्णार्पणमस्तु.

श्रीसाई लीला.

(मासिक)

वर्ष १ ले.

ज्येष्ठ शके १८४५.

अंक ३ रा.

महाराजांचे अनुभव

रा. रा. नीलकंठ रामचंद्र सहरनबुद्धे यांनी श्रीसमर्थ साई बाबांचे वाचतात आपल्यास आलेल्या अनुभवांचें ता. १८-२-२० रोजी एक पत्र लिहिलेलें आहे त्यांतील बराचसा भाग फारच वाचनाहें वाटल्यावरून खाली देण्यांत येत आहे तो येणेंप्रमाणें:—

(१) सन १९१० सालीं डिसेंबर महिन्याचे प्रारंभी मी वांद्रें येथें एका बंधूच्या घरी रात्री “ पंचदशी ” वाचीत असतां सुमारे ११ वाजतां मित्र भाऊसाहेब दीक्षित आणि नानासाहेब चांदोरकर हे मुंबईहून पारलें येथें जात असतां तेथें अकस्मित आले; व थोडेंसें बोलणें होऊन नंतर “ तुम्ही शिरडीस कोव्हां जाणार ” असा प्रश्न नानासाहेबांनीं मला विचारला त्यास “ कोव्हां तरी जाईन ” असा मी जबाब दिला. ह्यापूर्वी त्या दोन्ही मित्रांनीं शिरडीस श्रीच्या दर्शनार्थ जाण्याविषयीं मला आग्रह-पूर्वक वरेंच वेळ सांगितलें होतें, असें असतां माझा तेथें जाण्याचा वेत करलेला नाहीं, हें पाहून मला तावडतोच दुसरे दिवशींच (रविवारी) निवण्याविषयीं त्यांनीं आग्रह केला; आणि सोमवारी पेन्शन घेऊन जाईन असें मी त्यांना सांगितलें; तेव्हां माझ्या जाण्याविषयीं त्या दोघांची व विशेषतः नानासाहेबांची आतुरता इतकी विलक्षण होती की, त्यांचा व माझा परिचय विशेष दृढ नसतांही त्यांनीं खर्चाकरितां मला उहां रुपये देऊन तुमचें “ पेन्शन आणि विषयाची तजवीज ” अण्णासाहेब माझ्याकडून घेतली ” असें मला सांगितलें. हा प्रकार थोडासा शिष्टसांप्रदायाविरुद्ध

श्रीसाधू लाला

होता, तथापि त्यांच्या सद्देहूकडे लक्ष देऊन मला त्यांचे म्हणणे कबूल करावे लागले. तथापि मला शिरडीस वरचे दिवस राहण्याची इच्छा झाल्यास दहा रुपये कसे पुरतील हा प्रश्न मा उपस्थित करतांच, मला लागतील तितके पैसे विनहिशोबी देण्याबद्दल भाऊसाहेबांनी आपल्या शिर्डी येथील खजीनदाराच्या नावे मला एक पत्र दिले. जाण्याचा मात्रा वेत नसतांही मी निरुत्तर होऊन मुकाट्याने त्या मित्रांचे म्हणणे मान्य केले, आणि दुसरे दिवशी सायंकाळी शिर्डीच्या मार्गास लागली. मुंबई-हून मनमाडास जाणाऱ्या मेल गाडीत बसतो तोंच माझ्या डब्यांत "एम. ए." ची परिक्षा झालेले व "एलएल्. वी" च्या परिक्षेस लवकरच बसणारे कोपरगांवचे एक तरुण गृहस्थ होते. त्यांच्याशी माझे बोलणे सुरू झाले, तेव्हा "शिर्डीच्या साईबाबांची आपणांस कांही माहिती आहे काय?" असा मी त्यांना प्रश्न केल्यावरून "तो वेडा पीर मला चांगला माहीत आहे" असा त्यांनी मला जबाब दिला. तो ऐकून शिर्डी येथील खुब्यांच्या बाजाराविषयीची माझी पूर्व कल्पना दड झाली. वाटंत कोपरगांव येथे ह्या नूतन मित्रांच्या घरी सोमवारी सकाळी चहा प्यावे होऊन ९.१० वाजण्याचे सुमारास मी शिर्डीस पोहोचलो. तांगेबा-ल्याने मला रावबहादूर साठे ह्यांच्या ताळ्यांत नेले; आणि तेथे मी भाऊ-साहेबांच्या खजीनदारांचा (म. न. राव देशपांडे यांचा) शोब-करणार, इतक्यांत तेथे एका उघड्या दालनांत बैठकीवर बसलेले माझे जुने मित्र श्रीपुत लक्ष्मण कृष्णाजी ऊर्फ तात्यासाहेब नुलकर यांच्याकडे माझी नजर जाऊन मी त्यांच्या नांवाने त्यांना हाक मारून नमस्कार केला. तेव्हां मध्यंतरी अनेक वर्षे गेल्यामुळे त्यांनी प्रथमतः मला न ओळखल्या-कारणाने आमचे थोडेसे विनोदपर भाषण झाल्यावर मी आपले नाव ह्यांना सांगताच त्यांनी कला मोठ्या प्रमाने दडालिगान देऊन माझे पुढचे सर्व काम करण्याचा त्यांनाच हक्क असल्यामुळे त्यांनी मला तेथे बस-वून घेतले. नंतर माधवराव देशपांडे यांना त्यांनी बोलावून आणून माझी सर्व हकीकत त्यांना निवेदन केली. पुढे श्रीच्या आरतीची वेळ होण्या-पूर्वीच आम्ही त्यांना आटोपून घेतली. व तात्यासाहेबांनी मला आपल्या अरोवर आरतीसाठी मशीदीत नेले. श्रीच्या करणावर तात्यासाहेबांनी

स्तक ठेवून ते शेजारी उभे राहिल्यावर मी केवळ शिष्टताप्रदायानुसार
 पांचे अनुकरण केले, तों लागलीच "तात्यावाला नमस्कार करावा,
 बापूसाहेबाला नमस्कार करावा, त्यांत आपल्याला कांहीं कमीपणा नाही"
 असे शब्द श्रीच्या मुखांतून निघाले. हा प्रकार वारकरी मंडळीत सार्वत्रिक
 छीस पडतो. बापूसाहेब जोग ह्यांचा व माझा तात्यासाहेबांनी पूर्वीच
 परिचय करून दिला होता, तेव्हां श्रीच्या उत्कीर्णप्रमाणे पुनः कृत शिष्ट-
 ताप्रदायार्थ मी त्या दोघांना नमस्कार करून उभा राहिलों, तों लागलीच
 "तात्यावाची सेवा करित जा" असे शब्द मला उद्देशून श्रीच्या मुखां-
 न निघाले; आणि हेच सेवेसंबंधी शब्द पुनः दुसरे दिवशी व फिल्लन
 त्तरे दिवशी असे त्रिवार दुपारच्या आरतीच्या वेळीं मला उद्देशून श्रीनीं
 व्धारिले. हुबळी येथील श्री सिद्धारूढ स्वामी, एलिचपूर येथील श्री
 कर भट्टजी, पळूस येथील धोंडीबाबा, व सुमारे वीस वर्षांस
 पूर्वी येथील सोमेश्वराचे देवालयांत कांहीं दिवस असलेले एक खरे परम-
 संत, इत्यादि पुरुषश्रेष्ठांच्या दर्शनाने वेदान्तपर ग्रंथांत सांगितल्याप्रमाणे
 संपुरुष जगांत आहेत; अशी कल्पना पूर्वीच दृढ झाली होती, तरी
 श्रीच्या अधिकाराबद्दल मन सांशंकित असल्याकारणाने प्रथमदिवसा-
 पासूनच श्रीच्या आज्ञेनुसार मला कांहींतरी सेवा सांगण्याविषयी, केवळ
 विनोदाने, मी तात्यासाहेबांना बराच आप्रहं करित असे; आणि सरते-
 शेवटीं "तुमच्या मला फार दुःख होते, येवढ्याकरितां ठी ती
 आतां पुरी करा. असे त्यांनी मला स्पष्ट सांगितले तोंपर्यंत कित्येक
 दिवस माझा तो क्रम सुरू होताच.

द्यानंतर एकदा "आपल्या बोलण्याचा प्रायः कांहीं एक अर्थबोध
 हो नसून, ही आपली बडी नक्तमंडळी याचा उगीच बुद्ध्यासारखा
 ख करित बसतात, तसें मी कांहीं करणार नाही, मला कांहीं सांगाव-
 याचें असेत तार तें आपण मला अगदी स्पष्ट सांगावें" अशी बाबांना नी
 विनतिकु केली; तेव्हां "ठीक आहे" येवढेंच ते म्हणाले; आणि नंतर
 थोरल्याच दिवसांत "आजचा अनुभव वैलावरचा (Indirect) नाही;
 ज्याही तो पळला असेल त्याने जावे नमस्त त्याने तो येऊन जाते"
 असेत आपल्या नेहमीच्या लाक्षणिक (Parabollal) सांगणेंत

मध्मेच वोचुन गेते, हे शब्द फक्त माझ्यासाठीच होते, हे माझ्या लक्षात आले; आणि "ठीक आहे, आता माझी खात्री होईपर्यंत मी येथून जाणार नाही" असे मी त्यांना तावडतोत्र बजावून सांगितले, तेव्हाही ते फक्त "ठीक आहे" येवढेच बोलले. माझ्या परत जाण्याची गोष्ट बाबा-पार्शी माधवराव देशपांडे नेहमी दोन चार दिवसांनी काढीत असत, अशा वेळीं एकदा "आपल्याला त्याचें काम आहे, त्याला मर्शादीपाशा असाच कुत्र्यासारखा पडून राहू दे" असे ते म्हणाले; आणि दुसऱ्या एका वेळी "तो माझाच आहे, त्याचें काम मलाच केले पाहिजे, माझ्या-शिवाय त्याला कोण आहे?" असे मला अभिवचन मिळाले. इतके दिवसपर्यंत तात्यासाहेबांची प्रकृति उत्तम होती; परंतु नंतर थोडक्याच दिवसांत ती फारच बिघडली, तेव्हा ते बरे होईतोपर्यंत तेथून परत न जाण्याचा मी निश्चय केला; आणि सरतेशेवटीं मार्च महिन्यांत त्यांचा तेथेंच अंत झाला. ह्या त्यांच्या रुग्णावस्थेत श्रीच्या मुखांतून माझ्या पहिल्या तीन दिवसांत निघालेल्या उक्तीची तथ्यता तेथील सर्व लोकांस आणि विशेषतः तात्यासाहेबांस इतकी बेमालुन पडली की, एके दिवशी "नीलकंठराव! बाबांनी केवळ माझे हाल होऊ नयेत, येवढ्याच करितां तुम्हांला येथे आणिले, असाच त्यांच्या प्रथम दिवसाच्या आज्ञेचा-स्पष्ट अर्थ नव्हे काय?" असा त्यांनीं डोक्यांत अश्रू आणून मला प्रश्न केला. आणि जखेरीत दृष्टि रक्षास करून आपल्या दोन्ही चिरंजीवांना "आतां दृष्टी पुढें ऐसाचि तू राहे" हा अभय म्हनावयास सांगून, त्यांचें भजन चालले असतां श्रीचें पादोदक मग त्यांना दिल्यानंतर आपली दृष्टि स्पष्ट अदृष्ट ठेवून त्यांनीं प्रातःकालीं देहात्याग केला. हा प्रकार घडण्याचे पूर्वी आदले दिवशीं सुमारे २-३ ताजला (त्यांची प्रकृति विशेष बिघडावयास लागण्याचे अगोदर) "माझे म्हणणें ऐकून तात्यावा येथें राहिला आणि त्यानें आपल्या देहाचें सार्थक केले," असें श्रीबाबा माधवराव देशपांडे यांना म्हणाले होते; परंतु त्यावेळीं तात्यासाहेबांचा अंत इतका जवळ आला आहे, अशी नुसती कल्पना देखील, "एल्. एम्. अॅण्ड् एस्." ची परिक्षा पास होऊन जळगांव येथे स्वतंत्र रीति-पद्धत चालवीत असलेल्या यांच्या थोरल्या चिरंजीवांनाही आली नाही.

तात्यासाहेबांचा अंतकाळचा प्रकार पाहून "असा मृत्यु येणें हें महा पुण्याचें फल आहे" असे उद्गार तेथीकें सर्व भक्तमंडळींच्या तोंडून निघाले; कारण सर्वांना त्या वेळी साहजिकच "अंतकालेच मामेव स्मरन्मुक्त्वा कलेवरम् । यः प्रयाति त्यजन्देहं स याति परमां गतिम् ॥" ह्या भगवद्गुक्तीचें स्मरण झालें. हा बाबांचा प्रसाद.

(२) रात्री स्वप्नें न पडतां अलीकडे ३५।३६ वर्षांत एक आठवडाहि गेलेला मला स्मरत नाही; परंतु शिरडीस असतांना महिनेच्या महिने माझे तसे गेले, ह्याचें कारण बाबांच्या कृपेधिवाय दुसरें काहीं असावें, अशी माझी कल्पनाहि होत नाही; कारण शिरडीस माझी प्रकृति जितकी चांगली होती, तितकी किंवा त्याहूनहि अधिक चांगली अनेकदां इतरत्रही असे; परंतु स्वप्नें हीं नेहमीं पडावयाचींच.

(३) एकदां दुपारच्या आरतीच्या वेळीं एका गृहस्थानें आपलेल्या मिठाईचा प्रसाद श्री मंडळीस वाटीत असतांना, आपली पाळी येते किंवा नाही अशी कल्पना माझ्या मनांत येतांच, "तुला काहींच नाही" अशी हातानें खूप करून बाबांनीं स्मित हास्य केलें, आणि नंतर मला प्रसाद दिला.

(४) दादाभट देशपांडे हें नांव माझ्या नांवाएवजीं बालून एके दिवशीं माझ्या मानी व करारी स्वभावाचें, माझ्या कुटुंबाचें आणि परिस्थितीचें बाबांनीं हृत्प्रेम्णें केलें वर्णन ऐकून भाऊसाहेब दीक्षितांनी "हे दादाभट देशपांडे कोण?" असा मला प्रश्न केला; कारण त्या नांवाचा गूढार्थ माझ्याप्रमाणें त्यांनाहि पूर्णपणें समजला. इतरांना मात्र तो नमजला नाही.

(५) एके दिवशीं मी मशीदींत गेल्यावरोंवर "वा रामश्या" असे म्हणून बाबांनीं मला वर बोलाविलें; आणि पुढें काहीं दिवसांनीं उदी (अंगारा) वाटतांना माझी नमस्कार करण्याची पाळी आली. तेव्हां मी नमस्कार केल्यावर माझ्या हातांत उदी देऊन नस्तकावर हात ठेवतांना "वा रामश्या" असें ते म्हणाले; कारण "श्रीगणेश सर्व कर्मणि" (चित्त-प्रेत) ह्या वाक्यावर माझी श्रद्धा होती.

(६) एकदा माझ्या मनांत एक सारखे तीन दिवस " आपणा-
सारखे झरतीं तात्काळ " ह्या संतोक्तीचे चिंतन चालले असतांना, मला
परत जाण्याविषयी आत्ता केव्हां होणार, इत्यादि प्राध्वराव देशपांडे ह्यांनी
बाबांस प्रश्न केला, तेव्हां " माझ्या जाण्यावरून मला उठवून तेथे त्याला
एकदोन वसावयास पाहिजे; त्याला मी काय करूं ? तें काम फार नव्वरीचे
आहे " असे स्पष्ट शब्द बाबांच्या तोंडांतून निघालेले ऐकून मी चकित
झालों. इतर कोणांसहि ह्या त्यांच्या बोलण्याचा अर्थ मुळींच समजला
नाहीं.

(७) शिर्डी येथे प्रथम जातांना ज्या तरुण विद्वान्-गृहस्थांचा
माझा नूतन परिचय झाला होता, तेच गृहस्थ नंतर सुमारे १२ महि-
न्यांनी शिर्डीस आले त्यावेळीं बाबांच्या अधिकाराविषयीची माझी
मूळची साक्षात्कृत वृत्ति सर्वस्वी नष्ट झालेली असल्यामुळे मी सहजच
त्या गृहस्थांना पुन्हां पूर्वीचाच प्रश्न केला; आणि आश्चर्याची गोष्ट अशी
की, बाबांना तत्पूर्वी अनेकदा पाहून त्यांच्याविषयी जो त्यांनी आपला
ग्रह करून घेतला होता, तो अवघ्या अर्ध्या तासांत बदलून गेल्याचे
त्यांनी स्वमुखानें कबूल केले; परंतु ह्या त्यांच्या मानसिक स्थित्यंतराबद्दल
त्यांना कोणतेंही कारण मला सांगतां आलें नाहीं.

(८) पहिल्या खेपेस बाबांनी मजपाशी प्रथमतः १२ रुपये
दक्षिणा मागितली, व नंतर कांहीं दिवसांनी पुनः ८ रुपये दक्षिणा मागून
घेतली; त्यापुढे कांहीं दिवसांनी आमचे मित्र रा. रामचंद्र जेठन जर्फ
भाऊसाहेब मोडक यांकडून बाबांना दक्षिणा देण्यासाठीं दक्षिणासा-
हेबांच्याकडे पांच रुपये मनीऑरडरने आले, ते त्यांनीं दक्षिणा देण्या-
साठीं मजपाशीं दिले. ही रक्कम मी बाबांकडे हजर केली तेव्हां " हे
रुपये तूंच ठेव, तुला खर्चास लागतील " असे बाबांनीं त्याला सांगितले;
परंतु ते ठेवून वेणें इष्ट न वाटल्यामुळे, आणि खर्चास लागणारी
रक्कम मजपाशीं भरपूर असल्यामुळे, मी बाबांना तसे कळवून पुनः ते
पांच रुपये परत करूं लागलों. तेव्हां " ही रक्कम तुला खर्चास लागेल
असें मी तुला सांगतां आहे, सत्रव ती तुजपाशीच असूंदे " असे त्यांनीं-

मला फिरून सांगितल्यामुळे ती मी निरुपयास्तव ठेवून वेतली. नंतर परत जाण्याची आज्ञा मिळाल्यावर मी शिरडीहून मुंबईस किंवा पुण्यास जाणार होतो; परंतु कांहीं अकल्पित कारणानें मला शिर्डीहून जळगांव-वाम जाण्याचा प्रसंग आला. त्या वेळीं मला लागणाऱ्या रकमेत बरोबर पांचच रुपयांची तूट आली, ती भरून काढण्यासाठीं बावांनीं दिलेले पांच रुपये मोहोरबंद पाकिटांत घालून ते एका स्नेह्यापाशीं ठेवून त्यांच्याबंदली त्या गृहस्थापासून दुसरें पांच रुपये उसने घेऊन मी जळगावें गेलों; आणि नंतर ते उसने घेतलेले रुपये परत करून आपलें मोहोरबंद पाकीट परत आणविलें.

त्यानंतर जेव्हां जेव्हां मी शिरडीन गेलों तेव्हां तेव्हां प्रत्येक वेळीं मजपासून बावांनीं दक्षिणा बरोबर १५ रुपयांचीच मागितली; आणि एके प्रसंगीं मजपाशीं पैसे नसल्यामुळे मी तसें सांगितलें तेव्हां काका (भाऊसाहेब दीक्षित) अथवा बापूसाहेब जोग यांजपासून रुपये आणून दे, असें बावांनीं सांगितल्यावरून मी बापूसाहेबाकडे गेलों, तों ते न भेटल्यामुळे पुढें भाऊसाहेबाकडे गेलों; तेव्हां “ तुमचे रुपये आम्हांला माहित नाहींत; आम्हांला प्रोथी काढितों, आणि त्यांत तुम्हां आपले रुपये पाहून घ्या ” असें त्यांचे शब्द ऐकून मी-पोथी-वगैरे पाहण्याच्या भागवडीत न पडतां बावांच्याकडे परत जाऊन त्यांना झालेली हकीकत कळविली; आणि “ पंचरा रुपये ” याचा अर्थ काम तो नांगण्याविषयी त्यांना विनंति केली; परंतु “ तथ्यां राहूं दे, पुढें पाहूं, आपल्याला इतकी घाई नको ” असें बावांनीं सांगितल्यावरून, मी स्वस्थ वसून विचार करीत असतां माझ्या जवळ असलेल्या एका ब्रह्मचारी नाथ भागवतांतील दोन ओव्या पूर्वी कवीतरी टिपलेल्या नाइया अर्थलोकनांत येऊन, मला फार समाधान वाटलें: त्या ओव्या अशा:-

‘ वाचा नेमावी माझ्या नामें ॥ मन नेमावें ध्यान संभ्रमें ॥

प्राण नेमावा प्राणाचामें ॥ इंद्रियें दमनें नेमावी ॥ १ ॥

बुद्धि नेमावी आत्मविद्येणें ॥ जीव नेमावा मरणावर मृत्येणें ॥

इशकेंती तू अवश्यके ॥ इश्यां कौतुकें तवत ॥ २ ॥

(८)

भासाई टाळा.

ह्या दोन ओव्यांत योग-साधनें पांच आणि दर्शेन्द्रियांचें नियमन अशीं आत्मज्ञान-प्राप्तीची दहा साधनें सांगितली आहेत; आणि बाबा मजगाशां प्रत्येक वारीच्या प्रसंगी जे पंधरा रूपये मागत आहेत ते हेच, अशी माझ्या मनांत कल्पना आली ती श्रद्धाजन्य होय; आणि "श्रद्धा-काळभक्तं ज्ञानम्" हें नगवद्वाक्य आहे. व माझी श्रद्धा अंध नव्हती.

(९) माझ्या शेवटच्या वारीच्या प्रसंगी प्रथम दर्शनी "तू आल्यास हें चांगलें केलेंस; मी तुझी आठवण करीत होतो," असें मी पूर्वी कधीही न ऐकिलेले शब्द बाबांच्या मुखांतून निघाले; परंतु तें शेवटचें दर्शन होतें ही कल्पना बाबांनीं देहविसर्जन केलें ही बातमी मला समजेपर्यंत माझ्या मनांत आली नाहीं! ह्या क्षेपेस माझा परत जाण्याचा वेत झाला, तेव्हां दोन-तीन दिवस मी भाऊसाहेबांकडून तिनच्या प्रहरीं निघण्याची परवानगी विचारीत होतो, कारण कोपरगांवाहून गाडी सांयकाळीं निघते अशी आम्हां सर्वांची समजूत होती. परंतु प्रत्येक दिवशीं "उद्यां सकाळीं जाऊं दे" असें बाबा सांगत असतां शेवटीं एक दिवस मी आप्रहानें तिसरे प्रहरीं निघण्याची परवानगी मिळवून कोपरगांव स्टेशनावर जातो तों गाडीची वेळ बदलल्यामुळे दुसरे दिवशीं प्रातःकाळपर्यंत स्टेशनावरच मुक्काम करावा लागला.

एका प्रसंगी आमचे मित्र रा० ब० गणपतराव अंजनगांवकर हें आपल्या कांहीं सगोवरोवर शिडींस गेले होते, तेव्हां त्यांना ठाणें येथील डिस्ट्रिक्ट कोर्टाचे एका ठरावावरील सरकारी अपीलसंबंधानें सरकारी वकीलाला माहिती देण्यासाठीं रविवारी हजर व्हावयाचें असल्यामुळे त्यांनीं आदले दिवशीं परत जाण्याची परवानगी मागितली असतां "त्याला इतक्या वाईनें परत जाण्याचें मुळींच कारण नाहीं" असें बाबांनीं अनेकदां सांगितलें; परंतु ह्या त्यांच्या सांगण्यावर आम्हांसारख्या किंचित् लोकांचा विश्वास वसावा कसा? सरते शेवटीं गणपतरावांच्या अत्याग्रहाच्या विनवणीवरून "वरें, जा, मर्जी तुझी" असें बाबा म्हणाले; आणि गणपतराव ठाण्याचे कोर्टांत नेमलेल्या वेळीं हजर झाले तोंच सरकारी वकीलांनीं अपील आठ दिवस निघावयाचे नाहीं, असें

॥ ३३ ॥

सामित्रीविरचित

श्रीसाईनाथस्तोत्रम्.

शिखरिणी वृत्त.

अगा साईनाथा, मजवरि कृपापूर्ण दिसली ।
विलोकोनी मातें पदनत, कदापी न हसली ॥
जगत्कल्याणार्थी धरिसि अवतारा नदिवरो ।
जसा गीतेमध्ये प्रकटुनि नटे यादव हरि ॥ १ ॥

श्रुतिस्मृत्यादींच्या स्वरुपि अवतारा धरनिया ।
बिबस्वच्चंद्राला करिसि तव साक्षीस वसण्या ॥
जयाच्या पादांना नमन करितां सिद्धि मिळते ।
नमू त्या साईनां, यदिय स्मरणें दुःख पळते ॥ २ ॥

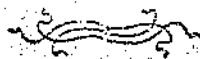
स्थिरैश्रयां बाणी खचुनि भरली ज्या हादें सुद्धें ।
तथाला पाहोनी दिपालि लपलों तव-कमुद्धें ॥
असा योधात्मा तो श्रुतिस्मृति जयामाजि दिसतो ।
नमू त्या साईनां, गुरुगुरु जया तव न्दपीतो ॥ ३ ॥

करी साक्षात्कारें विमलतर प्रन्हाउ भरते ।
विदाभासें दात्री कणकणिहि प्रथक्षपण ते ॥
पहा जो यथावत् चर अचर मूर्छांत विलसे ।
नमू त्या साईनां, सुधि वदति ज्याता सर असे ॥ ४ ॥

पहा जोधात्मा जो जयिते परमात्मक जसा ।
जयाला साई तो अतत अतनी ओशयि गया ॥

तयाला संबोधी अखिल जन नारायण असे ।
 नमूं त्या साई, जो उघडचि नराकारण वसे ॥ ५ ॥
 जयाच्या काशी तें जनति परमात्मा स्फुट रसे ।
 धरी अंगी भारी पृथक्पण श्रेष्ठ वरसे ॥
 नदा भासं तच्चिन्मुद्रम्बल्ल लाकारचि कसा ।
 नमूं त्या साई, जो परम करुणात्मा शिव तसा ॥ ६ ॥
 अशा त्या आत्म्याच्या त्रिगुणयुत निद्रिष्टे उपरी ।
 यथार्थ ज्ञानातें करुनि मन संतुष्टचि करी ॥
 जयाला नादात्मा स्वक्रिय हृदया जाणुनि धरी ।
 नमूं त्या साईनां, सुखकर जयाचीच नगरी ॥ ७ ॥
 जगत्राता ऐसा परमकरुणायुक्त सजला ।
 ममात्म्याचे ठायीं स्फुरण करण्या स्पष्ट नटला ॥
 म्हणूनी मद्राणी तदिय भजनी पूर्ण भरली ।
 नमूं त्या साईनां, कृति यदिय साह्येच तरली ॥ ८ ॥
 विधी जो विष्णू जो शिव त्रिगुणरूपात्मक असा ।
 विडीजस वायू कीं शशिरविवृहद्भानुहविसा ॥
 समात्मा सर्वात्मा स्थिरचर यदाकार सगळे ।
 नमूं त्या साईनां, हृदयज अहंभाव वितळे ॥ ९ ॥
 खरा ज्ञानानंदी वसुनि वसुधा सर्व वधतो ।
 भजे जो जैसा त्या समचि अवना साच करितो ॥
 अहा मोक्षार्थातें पदरिं पढण्या सिद्ध वतुनी ।
 नमूं त्या साईनां, अटळ मन रूपांत भरुनी ॥ १० ॥
 जलासरो अन्नासम सुवचनातें जगति या ।
 ग्रयी रत्नांची ही निपजदि अशा जाण हृदया ॥
 नका मोहा पावूं टपलज मणीतें वसुनिदां ।
 नमूं त्या साईनां, सुखद परमांतद बनूंया ॥ ११ ॥

मरील स्तात्र इ. सं. १९१० नवें (१. १). नानासाहेब खाजगीवाळे यांनी छापून
 प्रसिद्ध केले होते.

ते चोर झणजे यमदूत. महाराजांनी बजावल्यानंतर थोड्याच वेळाने आपला जुलाब, उलट्या होऊ लागल्या, आणि त्यांतच त्यांचा देहांत झाला. तो अत्यवस्थ असतांना त्याची बायको महाराजांकडे जाऊन रडू लागली. महाराजांनी तिला कांहीं बोध केला, आणि तिचे सांत्वन केले. दुसऱ्या दिवशी आणखी गांवांत दोनतीन लोक लागले, तेव्हा गांवकरी मंडळी महाराजांकडे गेली, आणि आम्हांला सांभाळा, अशी प्रार्थना करू लागली. महाराज झणाले "एकंदर सात माणसे जातील, आणि मग महामारी रहाणार नाही." त्याप्रमाणे फक्त सातच माणसे मेली, आणि नंतर गावांतील पटकती नाहीशी झाली.

५. शिरडीत कोंड्या सुतार नावाचा एक महाराजांचा भक्त होता. त्याला एके दिवशी दोनप्रहरी महाराज झणाले "खळवाडीस आग लागली आहे, तर तू तिकडे जा." दिवस उन्हाळ्याचे होते, आणि वेळ भर दोनप्रहरीची. तरी पण कोंड्या धांवत खळवाडीकडे गेला, आणि पहातो तो तेथे आगव्रीग कांहीं नाही. मग लगेच परतून तो महाराजांकडे आला आणि झणू लागला "तेथे आगव्रीग कांहीं नाही. मला भर दोनप्रहरी उन्हांतून कां फेरा दिलात ?"

तेव्हा महाराज झणाले "मागे वळून पहा."

मागे वळून पहातो तो खळवाडीतली एक गवतांची गंज खरोखरच पेटलेली असून तिच्यांतून निघणारा धूर कोंड्याला दिसला. तितक्यांत जोराचा वाराही सुटला आणि गांवांत सगळी एकच गडबड उडाली. आतां सगळ्या गंजी जळल्याशिवाय रहावयाच्या नाहींत; आणि सर्वांचे अतिशय नुकसान होईल, असे गांवकरी लोकांस वाटू लागले. ते सर्व वावरले आणि महाराजांना शरण गेले. महाराज अति दयाळू, ते तावडतोव त्यांच्याबरोबर खळवाडीकडे गेले, आणि जळत असलेल्या गंजीच्या सभोवती त्यांनी पाण्याची धार फिरविली. नंतर गांवकऱ्यांस हटले "ही एवढीच गंज जळेल. बाकीच्या गंजीला धक्का लागणार नाही." आणि तसेच झाले.

७. नानासाहेब बरे नावाचे गृहस्थ शेतकी खात्यांत इन्स्पेक्टर होते. ते महाराजांचे भक्त होते. ते एकदां महाराजांच्या दर्शनाला गेले असता महाराज त्यांना म्हणाले "तुम्ही आतांच येथून निघून स्थानकर जा.

थोडाही उर्गार करुं नका. आणि तडक स्टेशनावर (कोपरगांव स्टेशनावर) जा."

वाघमारे घेरे सावडतोच निवाळे. त्यांनी टांगा भरधांव हांकला. त्यांच्या टांगाच्या मागोभाग दुसरा टांगा येत होता, त्यांत जे गृहस्थ उचलते होते ते वेण्यांना म्हणाले "अजून गाडीचा बराच वेळ आहे. इतकी वाट कां करता ? आपण सावकाश जाऊ." वेण्यांनी त्यांचें म्हणणें मान्य-घेरे नाही आणि ते तडक स्टेशनावर गेले. नंतर कांहीं वेळानें वातमी आली, की, वेण्यांच्या मागून जो टांगा सावकाश येत होता तो चोरांनी गाठला, त्यांत होतें तें सर्व लुटलें, आणि त्यांत बसलेल्या मंडळीस मारहाणही केली. ही वातमी तमजली, तेव्हां महाराजांच्या आज्ञेचें वेण्यांना कौतुक वाटलें आणि महाराजांनीच आपल्याला आज वाचविलें, असें ते म्हणूं लागले.

बरील हकीकतीवरून महाराजांच्या लोकोत्तरपणाबद्दल अनुमान होतें, आणि प्रथम दर्शनानें व सहवासानें तें अनुमान दृढ होऊन महाराज खरे खरे नटुरू आहेत ही खात्री पटते, आणि त्यांना सर्वस्वी शरण जाणें हाच खरा तरणोपायाचा मार्ग, असा मनाचा निश्चय होऊन आपल्या ग्रंथांतून संतांची आणि सद्गुरूंची जी लक्षणे सांगितली आहेत ती सर्व महाराजांच्या आंगी बसत आहेत. हीही खात्री होते.

महाराजांच्या गुणांचें किंवा त्यांच्या लीलांचें यथार्थ वर्णन करणें अशक्य आहे; तरी पण थोडें दिग्दर्शन तरी व्हावें असें वाटतें. हें करावयाचा उत्तम मार्ग. म्हणजे मला किंवा माझ्या माहितीत दुसऱ्यांना आलेल्या असंख्य अनुभवांपैकी कांहीं गोष्टी येथें नमूद करणें; असें वाटल्याबद्दल तसें करित आहे.

मेघा नांवाचा गुजराधी ब्राह्मण महाराजांचा परम भक्त होता. तो एके दिवशी महाराजांच्या तसविरीजवळ भिंतीवर शेंदराचा त्रिशूळ काढवीत होता. तें पाहून मी त्याला विचारलें "हें कां काढवितोस ?"

मेघा म्हणाला "आज पहाटेस मी जागा झालों. त्रिछान्वावरच पडलों होतो, इतक्यांत महाराजांचा आवाज कानी पडला असा भास झाला, आणि जे शब्द मी ऐकिले ते असे 'मेघा, त्रिशूळ काढ !' त्या वेळेस पाहिलें, तो बाबा (महाराजांस बहुतेक मंडळी 'बाबा' म्हणतात) जयळ नाहींत, आणि आमच्या वाड्याची दोन्हीकडील दारे बंद होती.

आवाज मात्र वावांचा, आणि अंधहणावर कांहीं अक्षता पडलेल्या. मी लगेच उठलों, आणि मशिदीत वावांच्याकडे जाऊन विचारलें 'वावा त्रिशूळ काढायचा का?' वावा म्हणाले 'होय.' म्हणून हा त्रिशूळ काढवीत आहे."

हें बोलणें झाल्यावर दुसरे दिवशीं सकाळीं सुमारे दहा वाजतां मेधा श्रीकडे गेला असतां वावांनीं त्याला एक शिवलिंग दिलें; तें त्याच वेळेला कोणी वावांच्या हातांत आणून दिलें होते; श्री त्यास म्हणाले "मेधा, हें वेऊन जा, आणि याची पूजा करीत जा."

मेधा तें शिवलिंग वेऊन वाड्यांत आला आणि त्यानें तें मला दाखविलें आणि म्हणलें "हें पहा मला वावांनीं पूजा करण्यांत शिवलिंग दिलें!" त्या वेळची त्याची मुद्रा अति आनंदाची होती. त्या आनंदाचें विशेष महत्त्व कळण्यासाठीं त्याचा थोडा पूर्वतिहास सांगणें जरूर आहे.

हा मेधा रावबहादुर हरि विनायक साठे यांच्याजवळ, ते खेडा जिल्ह्यांत डेप्युटी कलेक्टर असतांना नोकर होता. त्याला गायत्री मंत्रही येत नव्हता. तो त्याला रावबहादुर साठ्यांनींच शिकविला. पुढें कांहीं दिवसांनीं त्याला एका शिवाळ्यांत पूजा करण्यासाठीं साठ्यांनीं ठेवला. त्यानंतर साठे श्रीकडे गेले, आणि त्यांची श्रद्धा श्रीचे चरणीं वसली, व त्यांनीं शिडींत एक वाडाही महाराजांच्या दर्शनास वेणाऱ्या मंडळीच्या सोयीसाठीं बांधला. साठ्यांना अशी इच्छा झाली. की, मेवाला शिडींतच महाराजांचे सेवेसाठीं ठेवावा, व त्याप्रमाणें त्यास त्यांनीं नांगितलें. ते ऐकून मेवा खिल झाला. महाराज मुसलमान आहेत हें त्यानें ऐकिलें नाहीं, आणि शंकराची पूजा नोडून मुसलमानाची सेवा करण्यास त्यानें मालक आपल्यास पाठवीत आहेत, हेंच त्याच्या मित्ततेचें कारण होते. साठ्यांनीं त्याची समजूत केली, आणि महाराजांच्या खऱ्या स्वरूपाची थोडीशी ओळख करून दिली. त्यानें त्याची मित्तता पुढील कमी केली, तरी पण पार गेली नाहीं. मग तो शिडींत गेला. त्यानें मशिदीच्या कवाड्यांत पाय ठेवितानच महाराज उठले, आणि हातांत थोडा वेऊन उभा राहिले. "वर वेऊं नकोस. खबरदार येथील वर, मनानमानासडे तें पाहणें अजबजब

महाराजांचा राग पाहून आनून जस जसलेक शिवाळ्यांत येता. हा वेडाच समला. मेधा कांहीं दिवस शिडींत राहिला आणि तस

गावी गेला, पण तेथे त्याला महाराजांचा इतका ध्यास लागला, की, तो पुनः लवकरच मिडीत गेला, आणि तेथेच राहिला. तो बाबांस मंदिराच नार्नात असे, आणि निःस्य 'शंकर शंकर' असेच म्हणत असे, आणि बाबांचा उल्लेख करावयाचा तर शंकर याच नांवाने करित असे. तेव्हा बाबांची एक मोठी तनवीर साठ्यांच्या बाड्यांत आणून ठेविली. तेव्हापासून त्या तलविरीची शंकर मानूनच ती पूजा करित असे. त्या नंतर सुमारे एक वर्षाने घर लिहिलेला प्रकार बडून आला. शिवलिंग महाराजांच्या हातांत येण्याच्या आदळे दिवशी मेवाळा त्रिशूळ काढण्याची आज्ञा झाली, आणि तीही महाराज प्रत्यक्ष जवळ दृश्ये नसतां; पण आवाज मात्र त्यांचा. या चमत्कारांचे कौतुक वाटतेच; पण यांत दुसरी गोष्ट ध्यानांत ठेवण्यासारखी ही की, मेवाची जी उपासना होती तीच महाराजांनी त्याला कायम करून दिली. महाराजांच्या आरतीत म्हटल्या- प्रमाणें "जया मनी जैसा भाव । तया तैसा अनुभव । दाविशी दयावना पेशी । तुझी ही माव ॥ हा प्रकार नेहमी अनुभवसत येतो.

माझे एक स्नेही हायकोर्टांत वकील आहेत. ते महाराजांच्या दर्शनास प्रथम गेले असतां एके दिवशी अन्ना योग आला की, फक्त महाराज आणि ते असे दोघेच होते. त्या वेळी महाराजांनी त्यांस म्हटले "काय म्हणावे ? श्रीराम जयराम, जयजयराम !" नंतर एकदोन मिनिटांनी महाराजांनी पुनः तेच शब्द उच्चारले, तेव्हा त्या गृहस्थाला एकदम आठवण झाली, की, हा तर आपल्या गुरूने आपल्याला मंत्र दिला तो. नंतर पुनः एकदोन मिनिटांनी महाराजांनी तोच उच्चार केला. तेव्हा त्या गृहस्थाची खात्री झाली, की, आपल्या गुरूने आपल्याला जो मंत्र दिला होता, तोच जपण्यास आपल्याला मन्त्राज सांगत आहेत.

एकदा ठाणे जिल्ह्यांतला एक गृहस्थ महाराजांच्या दर्शनास गेला असतां महाराजांनी त्याला सांगितले "माहतीची पूजा करित जा." महाराजांनी अशी आज्ञा कां केली, हे त्याला कळेना मग तो बाबांत गेल्यानंतर मंडळाने त्याला विचारले "तुम्ही माहतीची पूजा करित असता काय ?"

तो म्हणाला "होय, माझ्या घराजवळ पंचमुखी माहतीचे देऊळ आहे. तेथे पूजा केल्याशिवाय मी अन्न ग्रहण करित नसतो."

अर्थात् त्याची चालत आलेली उपासना महाराजांनी दृढ केली. महाराजांचा स्वतंत्र पंथ अथवा सांप्रदाय असा नाही. ज्याची जी उपासना असेल ती दृढ करावयाची. महाराजांकडे सर्व धर्मांचे, सर्व पंथांचे लोक जात असत; पण कोणालाही पूर्वीची उपासना सोडून दुसऱ्या उपासनेला महाराजांनी लावल्याचे उदाहरण आढळून येत नाही. मात्र कोणत्याही राजमार्गाने माणूस जात असतां जर तो त्या आपल्या मार्गापासून दळला, तर पुनः त्याला त्याच्याच मूळ मार्गावर आणून त्याला पुढची वाट दाखवून द्यावयाची, असाच महाराजांचा क्रम आहे. महाराजांकडे योगाभ्यासी जातात, कर्माभ्यासी जातात, ज्ञानाभ्यासीही जातात. आणि सर्वांना महाराजांकडून आपापल्या अभ्यासांत उत्तम मदत होते, असा प्रत्येकाचा अनुभव आहे.

एकदां माझे एक स्नेही महाराजांच्या दर्शनाला गेले असतां पहिल्याच भेटीस महाराज त्यांना "या रामदास," असे म्हणाले. पुढे त्या स्नेहाला मी विचारलें "महाराजांनी तुम्हाला अशा तऱ्हेने कां हाक मारिली ?"

त्यांना पहिल्यांदा कांहीं कारण सुचेना. मग थोड्या वेळाने एकाएकी त्यांना कारण सुचलें. ते म्हणाले "अलीकडे दोन वर्षांपासून मी मनांतल्या मनांत रामनामाचा जप करीत असतो; पण ही गोष्ट कोणालाच ठाऊक नाही. घरांतल्या मंडळीलासुद्धां ठाऊक नाही." अर्थात् महाराजांनी दिलेली संज्ञा याच गोष्टीची दर्शक होती, यांत संशय नाही.

१९०९च्या नाताळांत एक डॉक्टर आपल्या एका मामलेदार मित्राबरोबर शिर्डीस गेले होते. हे डॉक्टर ब्राम्हण असून स्नानसंघ्याशील आणि रामोपासक असल्यामुळे शिर्डीस जाण्यास नाखुष होते. ते म्हणाले "मुसलमानांच्या पायां पडणें मला आवडत नाही, आणि हणून मला यावेंसें वाटत नाही."

त्यावर मामलेदारांनी त्यांना सांगितलें "पायां पडण्याबद्दल तुम्हाला कोणीही आप्रह करणार नाही, आणि बाबाही तसें करा म्हणून म्हणणार नाहीत."

अशा तऱ्हेने समजूत वातल्यामुळे डॉक्टर शिर्डीस गेले. बाबांच्या मशिदींत जाऊन उभे राहिले, तो कोणी मुसलमान न दिसतां आपल्या पुढें श्रीरामाची मूर्ती आहे, असा त्यांना भास झाला. त्याबरोबर अर्थात् डॉक्टरांनी साष्टांग नमस्कार वातला. मशीदीबाहेर आल्याबरोबर त्यांनी ही

हकीकत आमना: नामलेवार मित्रान लागितली. तुमरे दिवशीं डॉक्टर विश्वर जेना: की. महाराजांची वाचपदावर ह्या कृत्याशिवाय जेवाचय नाहीं. अर्थात् नमीरीनही जावयाने नाहीं. त्याप्रमाणे ते तीन दिवस जे तेही नाहींत. तिके दर्शनालाही गेले नाहींत. चांग्या दिवशीं डॉक्टर एका स्नेही वाचपदावर अकस्मात् महाराजांचा दर्शनाला जाते. वाचपदाची गोंड पडव्यासुटी डॉक्टरांना काज आनंद झाला. आणि त्या आवाच्या अस्तित्वावरवींवा ते जेना:जाव्या: दर्शनाला गेले. डॉक्टरां मनस्थान वाचपदावरवीं महाराज म्हणाले “ कां डॉक्टर, कशा आंकास पुण्या कोणी बोलाविले हातें ? ” अर्थात् डॉक्टरास आपस निश्चयाचें (ह्या झाड्याशिवाय दर्शनाला जावयाचें नाहीं याचें) स्मर झालें. व ते विरवळून गेले. त्याच दिवशीं मध्य रात्रीच्या सुमार डॉक्टरांवर ह्या झाली. झोपेंत असतांना परमानंदाची स्थिति प्राप्त झाले ही स्थिति पुढें पंधरावीस दिवस, डॉक्टर आपल्या गांवी परत गेल्यावर ठिकली.

त्याची जी उपासना असेल तिची त्याला खूप चाचयाची, आणि ती दृढ करावयाची, असा जो महाराजांचा क्रम, यावदृष्ट आणखी पुष्क अनुभव नांदतां वेष्टानारखे आहेत; पण विस्तारभयान्तव ते तेथें नमू न करितां मूलुन्दा तन्हेच्या अनुभवाकडे वळतां.

एकदां नाई शोन स्नेही वाड्यांत रात्री इकडच्या तिकडच्या गप्पा मारी वसले होते. मीही त्यांच्याजवळ हातां, पण मला झोप लागली होती. शेवटे रात्री तुमारे एक शजेपर्यंत वसले होते. शेवटीं त्यांचें त्यांनाच वाट की, आपण करितो हें बरोबर नाहीं. आणि एकजण म्हणाला “ चर तिले वा, लोकांच्या उखळवापाळाव्या पुरे झाल्या ! ”

तुमच्या दिवशीं सकाळीं वाडांच्या दर्शनाला वरीच नडळी गेली, त्यां हें गृहस्थही हाते. ते पायां पडत असतांना महाराजांचे उद्गार निघाले ते असे:- “ आपल्या दरवारांस सर्व तन्हेचे लोक घेतात. चांगळेही घेतून वाईट, खट, नष्ट, हुष्ट, असेही घेतात. आपण कशांला कोणाच्या उखाड्यापाळाव्या काढाव्या ? ”

अर्थात् माझ्या स्नेहाला ती खूप पडली, आणि या गोंष्टीपातून वड चाचयाचा तो त्यांनी घेतला.

श्रीसाई लीला.

②

(मासिक)

वर्ष १ ले.

वैशाख शके १८४५.

अंक २ सां.

श्री साईबाबा शिर्डी संस्थानचे व्यवस्थेची स्कीम.

(अहमदनगर डिस्ट्रिक्ट काउन्सिल मंजूर झालेली)

१ संस्थानची सर्व स्थावर जंगम मिळकत खालील पांच ट्रस्टी यांचे हयातीपावेतो त्यांचे ताब्यात राहिल.

ते पांच ट्रस्टी.

- (१) मि० मोरेश्वर विश्वनाथ प्रधान वी० ए० एलएल वी० वॉवे लेजीस्लेटिव्ह कौन्सिलचे मंबर.
- (२) मि० लक्ष्मण गणेश महाजनी मेसर्स शुरजी वल्लभदास आणि कंपनी व्यापारी मुंबई.
- (३) प्रोफेसर गणेश गोविंद नरकरसायन आणि भूगर्भ शास्त्राचे प्रोफेसर सायनस कॉलेज. पुणे.
- (४) मि० रामचंद्र आत्माराम तरखड म्यानेजर आणि सेक्रेटरी खटाव मकनजी मिल्स मुंबई.
- (५) तात्या गणपती पाटील कोते व्हांड लॉर्ड शिर्डी.

या ट्रस्टीची एकादी जागा रिकामी झाल्यास त्याचे जागी श्री साईबाबा यांचे भक्तांपैकी एकादा इसम हल्लीच्या ट्रस्टीनी होतां होईल तितके लवकर मेहरबान डि० जउज साहेब यांचे मंजूरीने नेसावा.

२ ह्या संस्थानची व त्याचे स्थावर जंगम मिळकतीची व्यवस्था शिर्डी संस्थान कमेटिकडे असावी. व ट्रस्टी हे ह्या कमेटीचे एकत्र ऑफिसिओ सभासद होतील.